

Nr 146.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal rörande Stockholms och Göteborgs högskolors framtida ställning m. m.

(2:a avd.)

I propositionen nr 219 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 april 1948, framlagt de förslag angående dels godkännande av avtal rörande Stockholms och Göteborgs högskolors framtida ställning m. m., dels ock anvisande av vissa anslag till nämnda högskolor för budgetåret 1948/49, vilka närmare framgå av det följande.

I. Högskolornas framtida ställning.

Kungl. Maj:t har (avdelningarna II och III, s. 4—30) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna av departementschefen förordat avtal mellan staten, Stockholms stad och Stockholms högskola om högskolans framtida ställning, dels medgiva, att det kronan tillhöriga kvarteret Vega vid Drottninggatan i Stockholm med därå uppförda byggnader må reserveras för Stockholms högskolas framtida behov, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna av departementschefen förordat avtal mellan staten, Göteborgs stad och Göteborgs högskola om högskolans framtida ställning, att träda i kraft den 1 juli 1949.

F ö r e l i g g a n d e a v t a l s f ö r s l a g.

Särskilda av chefen för ecklesiastikdepartementet jämlikt nådigt bemyndigande tillkallade *sakkunniga för utredning och förhandlingar rörande Stockholms och Göteborgs högskolors framtida ställning* ha överlämnat förslag till avtal mellan staten å ena sidan och vederbörande städer och högskolor å andra sidan. Ifrågavarande avtalsförslag ha följande lydelse.

Avtalet beträffande Stockholms högskola.

I syfte att trygga Stockholms högskolas ställning och möjliggöra högskolans utveckling under så gynnsamma arbetsbetingelser, som omständigheterna medgiva, har denna dag mellan staten, Stockholms stad och högskolan — under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens samt stadsfullmäktiges i Stockholm och styrelsens för högskolan godkännande — träffats följande avtal:

I. Av högskolans styrelse upprättat förslag till stat för högskolan, avseende tiden 1 juli—30 juni (budgetår) och upptagande på inkomstsidan högskolans för året disponibla egna medel samt på utgiftssidan, särskilt för sig, dels årskostnader, såsom löne- och pensionskostnader samt omkostnader i övrigt, dels ock förekommande engångskostnader, såsom för nybyggnader, deras utrustning o. d., skall årligen före den 1 juni kalenderåret närmast före det budgetår, statförslaget avser, ingivas dels till Kungl. Maj:t och dels till stadsfullmäktige, som över förslaget avgiva yttrande till Kungl. Maj:t. Stat för högskolan fastställs av Kungl. Maj:t.

I fastställd stat upptagen utgiftspost må ej överskridas eller användas för annat än avsett ändamål, där ej Kungl. Maj:t på grund av särskilda förhållanden lämnat tillstånd härtill.

II. Till bestridande av den utgiftssumma, som enligt den fastställda staten icke täckes av högskolans egna medel — (*anslagssumman*) — skola staten och staden bidra enligt följande grunder:

a) När anslagssumman icke överstiger 4 800 000 kronor, bidrager staden med 1/4 av densamma, dock lägst med 700 000 kronor, och staten ansvarar för återstoden. Uppgår anslagssumman till mer än 4 800 000 kronor, utgår stadens bidrag med 1 200 000 kronor och resten täckes av staten.

Har Kungl. Maj:t lämnat tillstånd, som avses i mom. I andra stycket, skall sålunda tillkommet utgiftsbelopp inräknas i anslagssumman.

b) I statens och stadens bidrag inräknas icke värdet å tomter eller byggnader, som de upplåtit eller må komma att upplåta till högskolan.

c) Stadens bidrag bör i första rummet användas för tillgodoseende av de humanistiska och stats- och rättsvetenskapliga avdelningarnas behov.

d) Statens och stadens bidrag utbetalas till högskolan efter rekvisition kvartalsvis i förskott och i mån av behov.

III. Staten och staden förklara sig villiga att, i den mån det är erforderligt för tillgodoseende av högskolans behov av tomtmark, vidtagna de åtgärder, som befinnas möjliga och lämpliga för att välbelägen sådan mark ställes till högskolans förfogande.

IV. Högskolans ställning såsom en icke statlig institution bibehålles, dock skola i nedan angivna hänseenden följande särskilda bestämmelser gälla:

a) För mottagande av donation, som avser annat än tillfälligt ändamål, erfordras universitetskanslerns tillstånd.

b) Högskolan tillhörig fastighet må icke in-tecknas, försäljas eller annorledes överlätas utan Kungl. Maj:ts godkännande, ej heller må fastighet av högskolan genom köp eller byte förvärvas utan sådant godkännande.

c) Kungl. Maj:t äger i övrigt efter stadskollegiets och högskolans hörande meddela de föreskrifter i fråga om högskolans organisation och verksamhet, som Kungl. Maj:t finner erforderliga eller lämpliga; skolande, om sådana föreskrifter innebära ändring av grundstadgarna för högskolan, frågan jämväl underställas stadsfullmäktige för yttrande.

Härvid förutsättes emellertid

1) *beträffande högskolans styrelse*: att den skall bestå av tolv ledamöter, nämligen en ordförande, förordnad av Kungl. Maj:t, tre ledamöter, förordnade av Kungl. Maj:t, sedan stadskollegiet och högskolans lärarråd var för sig avgivit förslag, högskolans rektor, en ledamot, utsedd av vetenskapsakademien, fyra ledamöter, utsedda av stadsfullmäktige, samt två ledamöter, utsedda av högskolans lärarråd; och

2) *beträffande granskningen av den ekonomiska förvaltningen*: att denna skall ske genom fyra revisorer, av vilka Kungl. Maj:t utser två och staden två.

V. Detta avtal träder i kraft den 1 juli 1949 och gäller till och med den 30 juni 1964. Därest avtalet icke av någon part uppsäges minst två år före avtalstidens utgång, förlänges avtalets giltighetstid varje gång med femton år.

I den mån av staden före avtalets ingående gjorda utfästelser om anslag till högskolans verksamhet avse tid, varunder detta avtal äger giltighet, skola staden sålunda åvilande förpliktelser, så länge avtalet gäller, anses fullgjorda genom bidrag, som staden lämnar enligt bestämmelserna i mom. II a) här ovan.

Detta avtal har upprättats i tre likalydande exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Stockholm den 12 januari 1948.

För staten:

Nils Löwbeer *Joh. Dillner* *Assar Hadding* *Sven Larsson*

För staden:

Zeth Höglund *Ragnar Tomson* *Ivar Öman* *Joakim Garpe*

För Stockholms högskola:

Sven Tunberg *Åke Hassler* *M. G. Stålfelt* *Nils W. Öström*

Avtalet beträffande Göteborgs högskola.

I syfte att genom samverkan mellan staten och Göteborgs stad trygga Göteborgs högskolas fortsatta utveckling har mellan staten, Göteborgs stad och högskolan — under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens samt stadsfullmäktiges i Göteborg och styrelsens för högskolan godkännande — träffats följande överenskommelse:

I. Av högskolans styrelse upprättat förslag till stat för högskolan, avseende tiden den 1 juli—den 30 juni (budgetår) samt upptagande på inkomstsidan högskolans för året disponibla egna medel och på utgiftssidan för året beräknade driftkostnader, såsom löne- och pensionskostnader samt omkostnader i övrigt, skall årligen före den 1 juni kalenderåret närmast före det budgetår, statförslaget avser, ingivas dels till Kungl. Maj:t och dels till stadsfullmäktige, som över förslaget avgiva yttrande till Kungl. Maj:t. Stat för högskolan fastställs av Kungl. Maj:t.

I fastställd stat upptagen utgiftspost må ej överskridas eller användas för annat än avsett ändamål, där ej Kungl. Maj:t på grund av särskilda förhållanden lämnat tillstånd härtill.

II. Till bestridande av den utgiftssumma, som enligt den fastställda staten icke täckes av högskolans egna medel — (*anslagssumman*) — skola staten och staden bidra enligt följande grunder:

a) Intill dess anslagssumman uppgår till 825 000 kronor, bidrager staden med 275 000 kronor och ansvarar staten för återstoden. När anslagssumman uppgår till mer än 825 000 kronor, utgör stadens bidrag dels 1/3 av 825 000 kronor, dels ock 1/4 av det belopp, varmed anslagssumman överstiger 825 000 kronor, dock att, därest ej framdeles annat överenskommes mellan staten och staden, stadens sammanlagda bidrag icke skall överstiga 400 000 kronor.

Har Kungl. Maj:t lämnat tillstånd, som avses i mom. I andra stycket, skall sålunda tillkommet utgiftsbelopp inräknas i anslagssumman.

b) I statens och stadens bidrag inräknas icke värdet å tomter eller byggnader, som de upplåtit eller må komma att upplåta till högskolan.

c) Statens och stadens bidrag utbetalas till högskolan efter rekvisition kvar-talsvis i förskott och i mån av behov.

III. Staten påtager sig kostnaderna för eventuellt erforderliga nybyggnader för högskolan, i den mån medel från annat håll icke stå till förfogande för ändamålet. Staden åter förbinder sig att härför ställa välbelägen och lämplig tomtmark till förfogande.

IV. Högskolan bibehålles vid sin ställning såsom enskild stiftelse under ledning av en på nedan angivet sätt sammansatt styrelse; skolande dock härutinnan följande särskilda bestämmelser gälla:

a) För mottagande av donation, som avser annat än tillfälligt ändamål, erfordras universitetskanslerns tillstånd.

b) Högskolan tillhörig fastighet må icke in-tecknas, försäljas eller annorledes överlåtas utan Kungl. Maj:ts godkännande, ej heller må fastighet av högskolan genom köp eller byte förvärvas utan sådant godkännande.

c) Kungl. Maj:t äger i övrigt efter högskolans hörande meddela de föreskrifter ifråga om högskolans organisation och verksamhet, som Kungl. Maj:t finner erforderliga eller lämpliga, skolande förslag till föreskrifter, som innebära ändring av statuterna för högskolan, underställas jämväl stadsfullmäktige för yttrande.

Härvid förutsättes emellertid

att högskolans styrelse skall bestå av minst tio, högst tolv ledamöter, av vilka

ordföranden och tre ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t,

tre ledamöter utses av stadsfullmäktige,

en ledamot utses av Kungl. vetenskaps- och vitterhetssamhället i Göteborg,

en ledamot utses av Hvitfeldtska högre allmänna läroverkets och Vasa högre allmänna läroverks förenade kollegier samt

en ledamot är högskolans rektor;

ankommande det på Kungl. Maj:t att, när så befinnes lämpligt, efter stadskollegiets och högskolans hörande bestämma om utseendet av ytterligare högst två styrelseledamöter;

samt att högskolans förvaltning och räkenskaper årligen skola granskas av fyra revisorer, av vilka Kungl. Maj:t och stadsfullmäktige vardera utse två.

V. Detta avtal träder i kraft den 1 juli 1948 eller den senare dag, Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast den 1 juli 1949, och gäller till och med den 30 juni 1964. Därest avtalet icke av någon part uppsäges minst två år före avtalstidens utgång, förlänges avtalets giltighetstid varje gång med femton år.

Detta avtal har upprättats i tre likalydande exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Göteborg den 19 januari 1948.

För staten:

Malte Jacobsson *Joh. Dillner* *Gunnar Gunnarsson* *Sven Larsson*

För staden:

J. A. Fagerberg *G. H. Hansson* *Nils Holmberg* *Ernst Jungen*

För Göteborgs högskola:

Axel Boëthius *Sven Em. Ohlön* *Curt Weibull* *Hjalmar Wijk*

*Byggnads- och tomtfrågor vid
Stockholms högskola.*

Nybyggnadsbehoven och i samband därmed behoven av ytterligare tomtmark vid högskolan äro betydande. De sakkunniga ha anfört bland annat följande.

Högskolans byggnadsplaner föreligga icke utredda på sådant sätt, att ett ställningstagande nu kan ifrågakomma. Trots detta ha statens förhandlingsmän sökt bilda sig en uppfattning om de linjer, efter vilka de närmaste utbyggnaderna böra göras, och därvid främst kommit att rikta sin uppmärksamhet på det staten tillhöriga kvarteret Vega invid Drottninggatan mitt emot högskolans nuvarande kanslibyggnad. Byggnaderna inom detta kvarter äro ännu till större delen disponerade av tekniska högskolan och farmaceutiska institutet men torde inom loppet av de närmaste åren bli utrymda av dessa institutioner. Därjämte äro inom kvarteret lokaler provisoriskt upplåtna för det till högskolan hörande ryska institutet och för den nyinrättade veterinärstyrelsen. Enligt förhandlingsmännens mening tala mycket vägande skäl för att detta kvarter med därå uppförda byggnader av staten ställes till högskolans förfogande. Goda möjligheter synas föreligga att genom om- och nybyggnad inom kvarteret tillgodose högskolans närmast överskådbara ytterligare lokalbehov. Förhandlingsmännen hemställa därför, att kvarteret med därå uppförda byggnader reserveras för ifrågavarande ändamål. Stadens delegerade ha gjort gällande, att värdet av en sådan upplåtelse i stort sett torde motsvara värdet av de av staden hittills gjorda tomtupplåtelseerna.

Remissyttrandet m. m.

Stockholms respektive Göteborgs stadsfullmäktige ha den 22 mars 1948 respektive den 26 februari 1948 beslutat för sin del godkänna vederbörande avtalsförslag.

Styrelserna för högskolorna och lärarråden vid högskolorna samt universitetskanslern ha tillstyrkt avtalsförslagen.

Statskontoret däremot har ställt sig avvisande till att staten ikläder sig de ekonomiska förpliktelser, som skulle följa med avtalen. Beträffande vad statskontoret härutinnan anfört torde få hänvisas till propositionen s. 15—17. Statskontoret har dock framhållit, att enligt ämbetsverkets mening starkare skäl talade för ett understödjande med statsmedel av Göteborgs högskola än av högskolan i Stockholm.

Departementschefen.

Departementschefen har icke ansett sig böra påkalla några förändringar av avtalen sådana dessa nu föreligga. Departementschefen har erinrat om att den i avtalen intagna bestämmelsen, att för mottagande av donation, som avser annat än tillfälligt ändamål, skall erfordras universitetskanslerns tillstånd, har sin motsvarighet i fråga om universiteten. Departementschefen har dock förutsatt, att kanslern i tveksamma fall och i fråga om donationer av större omfattning, som kunna komma att medföra framtida anspråk på

ekonomiskt stöd från statens sida, kommer att underställa Kungl. Maj:t ärendet för prövning.

Departementschefen har vidare icke funnit anledning till erinran mot förslaget, att det staten tillhöriga kvarteret Vega vid Drottninggatan med därå uppförda byggnader reserveras för Stockholms högskolas behov.

U t s k o t t e t.

Utskottet har i likhet med departementschefen funnit sig böra tillstyrka godkännande av ovannämnda förslag till avtal *dels* med Stockholms stad och Stockholms högskola, *dels ock* med Göteborgs stad och Göteborgs högskola om ifrågavarande båda högskolors framtida ställning, att träda i kraft den 1 juli 1949. I anslutning till de i avtalen intagna bestämmelserna angående mottagande av donation vill utskottet framhålla, att utskottet förutsätter, att dylika ärenden komma att i den utsträckning departementschefen angivit av kanslern underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot att det staten tillhöriga kvarteret Vega vid Drottninggatan i Stockholm med därå uppförda byggnader reserveras för Stockholms högskolas räkning.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,
att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 april 1948 förordat avtal mellan staten, Stockholms stad och Stockholms högskola om högskolans framtida ställning;

b) medgiva, att det kronan tillhöriga kvarteret Vega vid Drottninggatan i Stockholm med därå uppförda byggnader må reserveras för Stockholms högskolas framtida behov;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna av departementschefen i förutnämnda statsrådsprotokoll förordat avtal mellan staten, Göteborgs stad och Göteborgs högskola om högskolans framtida ställning, att träda i kraft den 1 juli 1949.

II. Vissa anslagsfrågor.

1:o) **Stockholms högskola: Bidrag till täckande av driftsunderskott.** Kungl. Maj:t har (avdelning IV, punkt 1, s. 30—33) föreslagit riksdagen att under angivna rubrik för budgetåret 1948/49 anvisa ett anslag av 175 000 kronor.

För innevarande budgetår ha för olika ändamål vid Stockholms högskola anvisats sammanlagt 453 300 kronor. Av en verkställd särskild utredning om högskolans ekonomiska förhållanden framgår, att, för tiden intill den 1 juli 1949, då det förutnämnda avtalet mellan staten, staden och högskolan avses träda i kraft, ett driftsunderskott på minst 350 000 kronor kommer att uppstå.

Departementschefen framhåller, att staten icke syntes helt kunna undandraga sig att lämna högskolan ytterligare ekonomiskt stöd, så att högskolan även under tiden till dess nyssberörda avtal trädde i tillämpning skulle kunna uppehålla sin verksamhet i full omfattning. *Departementschefen* har därvid anslutit sig till ett av de sakkunniga för utredning rörande högskolans framtida ställning framlagt förslag om ett statligt engångsbidrag på 175 000 kronor eller hälften av det beräknade driftsunderskottet.

Utskottet. Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Stockholms högskola: Bidrag till täckande av driftsunderskott* för budgetåret 1948/49 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 175 000 kronor.

2:o) **Stockholms högskola: Professur i ekonomisk historia.** Kungl. Maj:t har (avdelning IV, punkt 2, s. 33 och 34) föreslagit riksdagen att medgiva, att statsbidrag må, i den ordning som förutsättes i det under avdelning I berörda avtalet om Stockholms högskolas framtida ställning, från och med budgetåret 1949/50 utgå till en professur i ekonomisk historia vid Stockholms högskola.

Departementschefen har anfört i huvudsak följande.

Den ekonomisk-historiska forskningens betydelse torde numera vara så allmänt erkänd, att jag icke närmare behöver motivera ett stöd för denna forskning från statsmakternas sida. Jag vill dessutom hänvisa till vad jag i propositionen nr 272, s. 125 ff. till 1947 års riksdag anförde angående den ekonomiska historiens ställning vid våra akademiska lärosäten. Vid detta tillfälle ansåg jag mig av olika skäl icke kunna till slutlig prövning upptaga frågan om statliga åtgärder för en utbyggnad av Stockholms högskola, och det är fortfarande min mening, att statens framtida ställning till högskolan först måste avtalsenligt regleras, innan en upprustning av högskolan kan komma till stånd. Jag har emellertid under hand erfarit, att undervisningen i ekonomisk historia vid högskolan icke mycket längre torde kunna upprätthållas genom nuvarande arrangemang.

Under sådana förhållanden synes det nödvändigt att åtgärder utan dröjsmål vidtagas, så att ämnets ställning vid högskolan icke äventyras. Detta torde lämpligen böra ske genom att en professur i ekonomisk historia inrättas vid högskolan den 1 juli 1949. Med hänsyn till den tidsutdräkt, varmed professors-

tillsättningar i allmänhet är förenad, synes det önskvärt, att professuren må kunna ledigförklaras i god tid dessförinnan.

Högskolan saknar emellertid egna medel att bestrida kostnaderna för den ifrågasatta professuren, varför dessa komma att få bestridas i den ordning, varom överenskommits i förutnämnda avtal. Jag finner det rimligt, att staten påtager sig sin andel av dessa kostnader, och jag ämnar bereda Stockholms stad tillfälle att taga ställning till motsvarande spörsmål för dess vidkommande. Därest riksdagen för sin del beslutar i överensstämmelse med vad jag sålunda förordar och under förutsättning att Stockholms stad är beredd att bidra till professuren i den ordning som avses i avtalet, torde Kungl. Maj:t böra medgiva, att tillsättningsförfarandet för professuren må inledas under loppet av nästa budgetår.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen sålunda anfört och föreslagit, hemställer,

att riksdagen må medgiva, att statsbidrag må, i den ordning som förutsättes i förutnämnda avtal rörande Stockholms högskolas framtida ställning, från och med budgetåret 1949/50 utgå till en professur i ekonomisk historia vid Stockholms högskola.

3:o) **Göteborgs högskola: Allmänt bidrag till verksamheten.** Kungl. Maj:t har (avdelning IV, punkt 3, s. 34—37) föreslagit riksdagen att under angivna rubrik för budgetåret 1948/49 anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

Departementschefen har anfört i huvudsak följande.

Såsom jag i annat sammanhang framhållit, anser jag det i princip oriktigt att påbörja upprustningen av de fria högskolorna, innan staten och respektive städers ställning till högskolorna blivit avtalsenligt reglerad. Det av mig tidigare förordade anslaget å 175 000 kronor till Stockholms högskola är också uteslutande avsett som ett bidrag till täckande av uppkommet driftsunderskott. De av Göteborgs högskola begärda anslagen avse däremot att möjliggöra ett påbörjande redan nu av det skisserade upprustningsprogrammet. Å andra sidan har Stockholms högskola redan tidigare för olika ändamål erhållit icke obetydliga statsanslag, medan Göteborgs högskola hittills endast erhållit anslag till tre docentstipendier. Det synes mig därför skäligen, att sistnämnda högskola redan för nästkommande budgetår erhåller ett begränsat statsanslag för verksamheten. Jag vill därför förordar, att till Göteborgs högskola för nästa budgetår anvisas ett anslag på 100 000 kronor. Jag anser mig emellertid icke nu böra taga ställning till hur detta anslag skall användas, utan bör det ankomma på högskolans styrelse att underställa Kungl. Maj:t ett förslag till disposition av de sålunda anvisade medlen. Jag förutsätter emellertid, att styrelsen vid fördelningen av anslaget icke vidtager sådana dispositioner, som kunna anses föregripa den slutliga prövningen av högskolans upprustningsprogram. Jag utgår vidare ifrån att Göteborgs stad icke torde ha någon erinran emot att ett anslag beviljas redan för nästkommande budgetår, eftersom den förstärkning av högskolan, som det här kan bli fråga om, måste anses ligga helt i linje med det program, som staden redan godkänt.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förslag och hemställer förty,
att riksdagen må till *Göteborgs högskola: Allmänt bidrag
till verksamheten* för budgetåret 1948/49 under åttonde
huvudtiteln anvisa ett anslag av 100 000 kronor.

Stockholm den 8 juni 1948.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Oscar
Olsson, Pauli, Lindström, Larsson, André, Heiding, von Heland, Johan Eric
Ericson, Rosenberg, Bergh och Ohlon; samt

från andra kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Svensson i Grön-
vik, Ward, Malmborg i Skövde, Falla, Andersson i Malmö, Wallentheim,
Lindholm, Onsjö, Petterson i Degerfors, Sefve och Jansson i Kalix.
